

Hoe de schrijvende dokter een opmars maakt

Reality en emo-televisie, maar dan op papier

De schrijvende dokter lijkt aan een opmars bezig. In de artsenpraktijk liggen de bijzondere verhalen voor het oprapen en bij lezers, allemaal patiënt immers, is daar veel interesse voor. Huisartsen en specialisten vertellen waarom zij vertellen. 'Een huisarts krijgt de diepste emoties van mensen te horen.'

Ellen de Visser • 16 december 2017, 02:00

©Eva Roefs

Op een ochtend in maart wordt huisarts Evert den Drijver op zijn racefiets aangereken door een van zijn patiënten op de tractor. 'Kun jij je problemen met patiënten niet op een andere manier oplossen?', vraagt de chirurg hem als hij in het ziekenhuis wakker wordt met zijn linkerbeen in een stellage. Zijn werk moet hij opgeven, vier maanden ligt hij voor het raam in de woonkamer.

En dan denkt hij aan al die losse papertjes met aantekeningen die hij overal

heeft liggen, over al die bijzondere momenten die hij heeft meegemaakt in de 33 jaar dat hij huisarts in Joure was. Hij werkt ruim negentig verhalen uit en stuurt ze op naar een uitgever. Die reageert aanvankelijk terughoudend - weer zo'n dokter die denkt dat hij kan schrijven. Maar twee weken later komt er een serieuze reactie: 'Wat een leuke stukjes.'

Zijn collega Rutger Verhoeff noteert al tijdens zijn coschappen in een schriftje wat hij meemaakt, en dat blijft hij doen als hij huisarts wordt in de buurt van Utrecht. De ADO Den Haag-supporter van 150 kilo die uit zijn bed moet worden getakeld, de jongen die pas na ettelijke onzinconsulten bekend dat hij op mannen valt, de enthousiaste meneer Hutjes in zijn scootmobiel met doorgezakte wielen; hij wil alle indrukwekkende gebeurtenissen die zijn dagen vullen, al die patiënten met hun grappige uitspraken niet zomaar laten passeren. Op een ochtend stapt hij in de trein naar Amsterdam, met een pak papier onder de arm, dat hij bij vier uitgeverijen afgeeft. Al na een week komt er een reactie van De Bezige Bij.

Een opmars

“

Geen vak vermoedelijk dat zo veel opmerkelijke verhalen oplevert als dat van de dokter

Ook gynaecoloog Mieke Kerkhof, groot liefhebber van de anekdote, loopt rond met briefjes in de zakken van haar witte doktersjas. Soms schrijft ze in de lunchpauze snel op wat er die ochtend is voorgevallen. Als haar beroepsvereniging 125 jaar bestaat, maakt ze in eigen beheer een boekje over het vak, gevuld met eigen werk en de verhalen van collega's die ze, na een oproep, massaal krijgt toegestuurd. Via vrienden belandt ze bij uitgeverij Nieuw Amsterdam. Daar zetten ze op de kaft de woorden die gynaecologen verreweg het meeste uitspreken als ze een inwendig onderzoek moeten doen: 'Even ontspannen mevrouw.' Kerkhof, droog: 'We hadden trouwens ook kunnen kiezen voor de vraag die vrouwen bij zo'n onderzoek het meeste stellen: dokter, mag ik mijn sokken aanhouden?' Van haar boek zijn nu tienduizend exemplaren verkocht.

Geen vak vermoedelijk dat zo veel opmerkelijke verhalen oplevert als dat van de dokter en als de dokter dan ook nog een beetje kan schrijven, levert dat zomaar een boek op. Leven en dood, vreugde, verdriet, verwondering en wanhoop; al die emoties komen in elke willekeurige dokterspraktijk bij elkaar en daar willen lezers, allemaal patiënt immers, graag van weten. Artsen die over hun patiënten schrijven, daarvan waren er de afgelopen twintig jaar slechts een handvol. Verpleeghuisarts Bert Keizer is waarschijnlijk een van de bekendste, samen met co-assistent Anne Hermans, van wie de NRC-columns werden gebundeld en tot een tv-serie werden bewerkt.

De laatste jaren lijkt de schrijvende dokter aan een opmars bezig, met boeken als De dienstpieper (van een arts-assistent chirurgie), Is dat normaal dokter? (van een huisarts in een multiculturele wijk), Morgen ben ik dokter (101 anekdotes over de coschappen) en Op stap met de huisarts (lotgevallen in een appartementenblok). Huisarts Joost Zaat, die sinds deze zomer wekelijks [een rubriek in de Volkskrant](#) schrijft over zijn praktijk, werd al na een paar columns door een uitgever benaderd.

“

Arts zijn is geen baan maar een bestaan, we zijn dag en nacht bezig

Met de dokter volgden andere werkers in de zorg: een dierenarts, een vrijwilliger in een hospice, 'de mensen van de ambulance'. Zelfs de chauffeur van een huisartsenpost schreef een boek.

Niet zomaar, ze hebben een missie, een boodschap over betrokkenheid en bevlogenheid. 'Er wordt vaak zo negatief bericht over de zorg', zegt Martijn Möllers, chirurg in ziekenhuis Nij Smellinghe in Drachten: het nieuws gaat over fouten en misstanden. 'Ik wil graag de mooie kanten van ons vak belichten', zegt hij. Möllers schreef met psychiater Remco Dijkstra drie jaar lang columns in het Friesch Dagblad, die onlangs werden gebundeld in het boek Hart en Ziel. 'Je kunt zoiets essentieels betekenen in het leven van een ander', zegt hij. 'Het is zó leuk

om dokter te zijn.' Mieke Kerkhof, gynaecoloog in het Jeroen Bosch Ziekenhuis: 'Arts zijn is geen baan maar een bestaan. We zijn dag en nacht bezig. Maar het beeld is toch dat wij zakkenvullers zijn.'

De huidige generatie artsen, zegt Möllers, is bereid om uit de ivoren toren te komen en dingen uit te leggen, midden tussen de patiënten te gaan staan, te vertellen over hun angsten en onzekerheden. 'Ik wil de mens achter de dokter laten zien.'

'Ik kijk naar een blauw gezichtje met dode ogen'

Evert den Drijver.

'Met spoed moet ik naar een plek midden in het dorp; er is een jongetje in het water gevallen. Ik scheur ernaartoe en zie daar een mannetje liggen in de vijver. Zijn hoofd naar beneden. Ik loop door het water naar hem toe en draai hem om. Ik kijk naar een blauw gezichtje met dode ogen. Als ik hem op de kant leg, onderzoek ik hem en kan ik alleen maar vaststellen dat hij is overleden. De gealarmeerde vader en moeder barsten in hevig gehuil uit. Ik til het mannetje op en draag hem naar zijn huis. Dat gevoel van dat levenloze koppie, dat bij iedere stap tegen mijn hoofd komt, vergeet ik nooit meer.'

Uit: Dokter zelf. Verhalen uit een plattelandspraktijk door Evert den Drijver

Chirurg Möllers is die maandagmorgen om half acht begonnen: eerst de overdracht van patiënten, daarna opereren, tussen de middag een vergadering, toen de poli en de middagvisites en nu zit hij, om half zeven 's avonds, in het afdelingskantoor om te vertellen over zijn boek. 'Als ik zie wat voor patiënten er op een dag allemaal langskomen', zegt hij enthousiast. 'Vluchtelingen, vriendelijke maar stugge Friezen die liever de pijn verbijten dan om medicijnen vragen, mannen die na een liesbreukoperatie klagen dat ze na een week nog niet kunnen golfen. Die mix is zo boeiend. Dat heb je niet op een kantoor in Amsterdam-Zuid, daar spreek je elke dag dezelfde mensen.'

Zijn schrijfcarière komt voort uit de beroerde situatie in zijn vorige ziekenhuis: toen de Sionsberg in Dokkum onder verscherpt toezicht kwam te staan, was hij daar stafvoorzitter en moest hij de media te woord staan. Een redacteur van het Friesch Dagblad vroeg hem of hij columns voor de krant wilde gaan schrijven, hij kwam immers zo gemakkelijk uit zijn woorden. Dat hij kon schrijven, wist hij helemaal niet, zegt hij. Soms kreeg hij tijdens een operatie opeens een inval voor een verhaal, dan noteerde hij na afloop snel wat steekwoorden in zijn telefoon.

Ook huisarts Evert den Drijver schreef jarenlang op wat er in zijn praktijk voorviel: 'Even snel een paar trefwoorden en dan werkte ik dat 's avonds uit.' Hij vertelt over de man die op zijn spreekuur kwam met illegale piene. 'Dokter weet wel wat ik bedoel.' En de dokter snapte dat al snel: het ging om zenuwpijn, een

pijn die zomaar ontstaat en die lastig valt te omschrijven. De man had er eigenhandig een beeldende term voor bedacht: illegale pijn. 'Als zo'n patiënt dan weggaat, zit ik te genieten.'

“

U moet even bij buurvrouw zijn, meldde ze me, ze ligt in de poep

Ergernis was er ook, in de laatste jaren van zijn carrière, toen hij merkte hoe onpersoonlijk de zorg is geworden. Zijn boek is een lofzang op de kleinschaligheid. 'Ik werd eens op een dinsdag gebeld door een patiënt', vertelt hij. 'U moet even bij buurvrouw zijn, meldde ze me, ze ligt in de poep. Dan belde ik na mijn bezoek de wijkzuster: Tiny, wil je even gaan kijken? En dan werd het geregeld, er ging drie keer per dag iemand langs. Tien jaar later, dezelfde situatie, andere patiënt, maar nu moet ik een centraal nummer in Leeuwarden bellen en een inschrijfformulier opsturen. Komt er volgende week maandag iemand kijken of we mevrouw in zorg kunnen nemen, meldt de telefonist opgewekt. Maar het is nu dinsdag, sputter ik tegen. Tevergeefs.'

Elkaar verhalen vertellen: dat vindt gynaecoloog Mieke Kerkhof een belangrijke taak in het leven. 'Wat mij raakt, wil ik met anderen delen.' Vorige maand publiceerde ze haar derde boek, Klaar is Kees, een knipoog naar het levenseinde, vol met anekdotes over de dood, afkomstig van haarzelf en anderen. Een combinatie van humor en tragiek: 'Die zijn onafscheidelijk.'

De liefde voor de anekdote kreeg ze mee van oom Herman en tante Annie uit haar Twentse geboortedorp, die haar, als ze langskwam, altijd 'iets moois' te vertellen hadden. Anekdotes te over in haar vakgebied, maar het is de kunst ze op te pikken, zegt ze. 'Als je oprechte interesse toont, hoor je zoveel meer, en dan heb je als arts ook nog een heel leuke dag.'

Niet elke artspraktijk levert genoeg stof op voor een boek, denkt Willemijn Visser, die bij uitgeverij Nieuw Amsterdam Mieke Kerkhof begeleidt. 'De verhalen

van een dermatoloog of een orthopeed zijn voor buitenstaanders vermoedelijk minder leuk dan de ervaringen van een gynaecoloog, een psychiater of een huisarts.'

“

Een huisarts krijgt de diepste emoties van mensen te horen

Het is reality en emo-televisie maar dan op papier, denkt huisarts Rutger Verhoeff, die in zijn boek *Wat denkt u, dokter?* een fascinerende schets geeft van zijn werk. 'Een huisarts krijgt de diepste emoties van mensen te horen. We kennen patiënten goed, we komen bij ze thuis. En dat levert aangrijpende verhalen op.'

Zo brak huisarts Selma Mogendorff ooit haar middenhandsbeentje tijdens een zware bevalling waarbij de baby klem dreigde te komen zitten. Ze belandde tussen drugsdealers ('Mevrouw, u weet dat u geen vluchtweg heeft?'), werd 's nachts vijf keer wakker gebeld door eenjarige maar eenzame patiënt met een borderlinestoornis en ontdekte op het laatste moment dat de sterk vervuilde alcoholist die ze bewegingloos aantrof te midden van vliegjes en poep toch niet dood was. En wist hem ook nog in het ziekenhuis te krijgen. De indrukwekkendste gebeurtenissen uit haar carrière zette ze op een rij in haar boek *Waar blijft die dokter nou?*, dat deze week verschijnt. Dat ze kon schrijven ontdekte ze toen ze een cursus volgde bij schrijfster Tessa de Loo.

Laten zien wat haar vak inhoudt, dat is wat ze beoogt, en ook: hoe kwetsbaar een arts kan zijn, hoe onrealistisch veel sommige patiënten verwachten, hoeveel plezier het werk kan geven.

Chirurg Möllers kent het clichébeeld over zijn vak: een chirurg is een botte hork die honderd uur per week werkt, zijn kinderen nooit ziet en nergens bang voor is. Het type dat op skivakantie als eerste offpiste gaat, schrijft hij in zijn boek, en bij iedere gewonde die van de berg wordt gehaald de lokale hulpverleners opzij duwt met de woorden: 'Geh weg, ich bin Traumachirurg!' Maar dat beeld klopt

allang niet meer, zegt hij, en dat wil hij graag duidelijk maken. Iedere chirurg kent de onrust na een grote operatie, de angst voor complicaties, de vrees van een gemiste diagnose. 'Daar kan ik van wakker liggen.'

'De hond heeft het voorvoeld'

Rutger Verhoeff

'Na een paar minuten roert zich opeens degene die zich tot nu toe de hele tijd kalm heeft gehouden. De hond kruipt naar het hoofdeinde en begint het bezwete voorhoofd van zijn baasje droog te likken. Verbaasd schuif ik naar de hond toe. Ik pak mijn stethoscoop en de pols van meneer Vleugels. De hond heeft het voorvoeld. Nog verbaasder leg ik zijn pols en mijn stethoscoop weer neer. 'Uw man en vader is overleden.'

Uit: Wat denkt u dokter? van Rutger Verhoeff

Uitgeverij Nieuw Amsterdam gaf een paar jaar geleden het boek De vastgoedfraude uit en dat werd, zegt hoofdredacteur Willemijn Visser, door de hele vastgoedwereld gelezen. Met andere woorden: boeken van dokters vinden gretig aftrek bij andere dokters. 'Ze willen weten hoe het elders gaat. Ze hebben een zwaar vak, de verwerking van alle emotionele gebeurtenissen doen ze vaak alleen. Ik denk dat veel artsen het fijn vinden om te lezen dat een collega worstelt met dezelfde dilemma's en ook fouten maakt.'

Maar ook de gewone lezer krijgt graag een inkijkje in de wereld van de dokter, denkt Visser. Een wereld die lange tijd ontoegankelijk was maar nu snel wordt ontsloten: patiënten nemen niet meer alles aan van de dokter, internet biedt de kans om zelf informatie op te zoeken, boeken over het menselijk lichaam halen hoge verkoopcijfers. In die atmosfeer doet een openhartige dokter het goed in de boekwinkels, zegt Visser. 'De dokter blijkt ook maar een mens, die meeleeft met de patiënten, het soms mis heeft en ook bang is voor grote honden.'

'Gelukkig heeft hij de hark op zijn bagagedrager achtergelaten'

Selma Mogendorff.

'Daar komt meneer Zonnebloem op zijn fiets met hoge stang aanrijden. Zijn wollen muts heeft hij diep over zijn hoofd tot op zijn ogen getrokken. Hoe hij op- en afstapt, al zwabberend, geeft menigeen een lichte hartklopping. (...) Eerst vliegen er drie volle vuilniszakken in het voorhalletje naar binnen en dan komt meneer Zonnebloem er met veel bombarie achteraan. Gelukkig heeft hij de hark, die ook onder zijn snelbinders zit, op zijn bagagedrager achtergelaten.'

Uit: Waar blijft die dokter nou? door Selma Mogendorff

“

Alles is echt gebeurd maar vaak niet helemaal zoals het er staat

Nee, zijn patiënten zullen zich in zijn boek niet herkennen, zegt huisarts Rutger Verhoeff. 'Alle verhalen die erin staan, heb ik vaker meegemaakt, het is altijd een mix van meer patiënten.' Selma Mogendorff zegt dat ze lang heeft gearzeld of ze patiënten om toestemming moest vragen. 'Maar ik schrijf met respect over ze, niemand is herkenbaar en het zijn mijn herinneringen.' Huisarts Evert den Drijver: 'Alles is echt gebeurd maar vaak niet helemaal zoals het er staat.'

Redacteur Willemijn Visser vertelt dat ze na overleg met gynaecoloog Mieke Kerkhof een paar anekdotes uit haar manuscript heeft geschrapt. 'Artsen hebben onderling soms aparte, wrange humor. Dat begrijp je als je erbij bent, als je precies weet wat er speelt. Maar zo los in een boek kan dat een verkeerde indruk geven.' Humor houdt artsen op de been, erkent Kerkhof. 'Het vak is zwaar, een grap helpt om te relativieren.'

Klachten over haar stukjes heeft ze nooit gehad: er was zelfs een echtpaar dat haar anekdote over hun doodgeboren kindje op de crematie voordroeg.

Toch kreeg huisarts Verhoeff patiënten in de spreekkamer die hem zeiden: dat boek van u hè, volgens mij sta ik er ook in. 'Dan dacht ik: o jee, nou zul je het hebben. Maar niemand maakte er een probleem van. Ze zeiden: ik begrijp het wel, ik was ook best een bijzondere patiënt. Ik denk dat je als huisarts veel krediet hebt, mensen kennen me. Ik hoor ze nu zeggen: wij hebben een bekende dokter.'

Chirurg Möllers lacht als hij terugdenkt aan de respons van zijn patiënten. Hadden ze het stukje uit de krant geknipt en lieten hem dat zien: 'Kijk dokter', zeiden ze dan, 'u stond er weer in.' Huisarts Den Drijver kreeg de leukste reacties in zijn eigen dorp, waar bijna iedereen zijn boek heeft gelezen. 'Dan kwamen ze naar me toe en fluisterden: dat ene verhaal, dat was mijn buurman toch? Of ze zeiden: ik was helemaal geen klant bij u maar ik heb het boek toch gekocht.'

'Max is meteen na zijn geboorte overleden in de armen van zijn ouders'

Mieke Kerkhof.

'De ouders van Max bezoeken mijn spreekuur voor een echo-onderzoek. Max is enige tijd geleden veel te vroeg geboren en meteen na zijn geboorte overleden in de armen van zijn ouders. Vandaag doe ik een controle om te kijken of er in de baarmoeder resten van de moederkoek zijn achtergebleven. Dat blijkt gelukkig niet het geval. Max' ouders zijn opgelucht en zeggen: 'Kunnen we tenminste toch een keer vol trots zeggen dat-ie zijn kamer netjes heeft opgeruimd.'

Uit: Klaar is Kees door Mieke Kerkhof

“Ik ben de dokter uit de krant, dat schept een vertrouwensband en daar ben ik blij mee

Gynaecoloog Mieke Kerkhof laat de handgeschreven brief zien die ze 's morgens heeft gekregen van een kersverse opa en oma. Ze hadden in het ziekenhuis de naam gelezen van de gynaecoloog die hun dochter had bijgestaan bij de bevalling en beseften dat het dezelfde arts was die 26 jaar eerder aan hun bed had gestaan, toen ze een doodgeboren kindje kregen. Ze wisten nog met hoeveel liefde en zorgzaamheid ze toen waren omringd en daar wilden ze haar nu alsnog voor bedanken. De brief ontroert haar: omdat ze haar naam nog weten en de moeite nemen om naast het bed van hun dochter een A4'tje vol te schrijven, omdat het leven de dood inhaalt.

Het hele leven trekt aan je voorbij, zegt huisarts Evert den Drijver over de duizenden patiënten die hij in drie decennia trof. 'Dan zei ik om kwart over acht tegen mijn assistente: ik moet eerst koffie, ik heb al twee buitenechtelijke affaires gehad. Of ik zag twee vrouwen naast elkaar in de wachtkamer van wie de ene net de zoveelste miskraam had gehad en de ander voor een abortus kwam. En ze wisten het niet van elkaar.'

De patiënten van chirurg Möllers hebben nu het idee dat ze hem een beetje kennen, beseft hij. 'Ik ben de dokter uit de krant. Dat schept een vertrouwensband en daar ben ik blij mee. Dat is toch de basis van de relatie tussen arts en patiënt.' Eind vorig jaar is hij met zijn columns gestopt. Hij kreeg het te druk in het ziekenhuis en zijn schrijfwerk vergde te veel tijd. De dermatoloog uit zijn ziekenhuis heeft zijn column overgenomen. Ook hij blijkt te kunnen schrijven. Maar toch, zegt Möllers, heeft hij alweer stiekem nieuwe onderwerpen in zijn hoofd.

Huisarts Rutger Verhoeff schrijft nog steeds van alles op. Elke week telt hij zeker twee voorvallen die geschikt zouden zijn voor een column. 'Als ik weer inspiratie en energie heb, dan liggen de verhalen klaar.'